

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för socialt arbete och psykologi

”Det är aldrig för sent.”

Fyra berättelser om vägen ut ur kriminalitet.

Sandra Forsberg och Maja Wattberg

2016

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Kriminologi
Kandidatprogram i utredningskriminologi
Examensarbete för kandidatexamen i kriminologi

Handledare: Klara Hradilova Selin
Examinator: My Lilja

Abstract

"It's never too late." - Four stories about the path out of crime.

The purpose of this paper was to study the subjective experiences of factors that have contributed to desistance from criminal behavior, and the factors which, according to the interviewees own experiences lead to the maintenance of a more conventional lifestyle. The study was performed using qualitative semi-structured interviews with four ex-offenders. The results have shown that factors, such as love relationships and parenting, as well as desistance from alcohol and drug abuse and changing their environment are factors that in interaction with each other have affected the interviewed individuals desistance from criminal behavior. Routines, new social network and support are factors which, according to the interviewees made it possible to maintain a more conventional lifestyle. The study's main conclusion is that the interaction between external and internal factors so called "turning points", is crucial to a desistance process to be successful.

Keywords: Turning points, desistance process, criminality, crime and drug abuse.

Sammanfattning

Syftet med studien är att studera subjektiva upplevelser av vilka faktorer som varit bidragande till ett upphörande med brottsligt beteende, samt de faktorer som enligt egna upplevelser leder till ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil. För att studera detta har en kvalitativ metod tillämpats och semistrukturerade intervjuer med fyra före detta kriminella individer genomförts. Studiens resultat visade att kärleksrelationer och föräldraskap, att sluta med alkohol- och narkotika missbruk, bryta upp från tidigare omgivning samt egen vilja är faktorer som i samspel med varandra påverkat de intervjuade att upphöra med brottsligt beteende. Rutiner, nytt socialt nätverk och stöd är faktorer som enligt intervjupersonerna möjliggjort ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil. Studiens viktigaste slutsats är att samspel mellan yttre och inre faktorer även kallade vändpunkter, är av största vikt för att en upphörandeprocess skall vara framgångsrik.

Nyckelord: Vändpunkt, upphörandeprocess, kriminalitet, brott och drogmisbruk.

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till våra intervjupersoner som på ett så öppet och generöst sätt delat med sig av sina erfarenheter och upplevelser.

Tack även till Unga KRIS för det engagemang som ni visat.

Vi vill även tacka vår handledare Klara Hradilova Selin för den vägledning och konstruktiva feedback som givits oss under vårt examensarbete.

Vi vill även tacka Micke och Gertrud för att de tog sig tiden till att korrekturläsa vår studie.

Vi har valt att genomföra vårt examensarbete gemensamt och delat ansvaret för varje avsnitt.

Vi vill därför slutligen tacka varandra för ett gott samarbete både i medgång och motgång.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	3
1.2 Förklaring av begrepp	3
1.3 Disposition	4
2. Tidigare forskning	4
2.1 Upphörande som en process.....	5
2.2 Missbruk i relation till upphörandeprocessen med brott	7
2.3 Upprätthållande faktorer	8
3. Teoretiska ramverk.....	9
3.1 A general age-graded theory of crime	9
3.2 Teorin om sociala band	10
4. Metod	11
4.1 Avgränsningar och urval	11
4.2 Metodologiska överväganden	12
4.3 Datainsamling.....	14
4.4 Analys.....	15
4.5 Etiska ställningstaganden	16
4.6 Intervjupersoner	17
5. Resultat.....	18
5.1 Yttre och inre faktorer som påverkade upphörandet med brottslighet.....	18
5.1.1 Kärleksrelationer och föräldraskap	18
5.1.2 Bryta upp från den omgivning som främjar brottsligt beteende	19
5.1.3 Sluta med alkohol- och narkotikamissbruk	20
5.1.4 Egen vilja och motivation	22
5.2 Vilka faktorer möjliggör ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil	23
5.2.1 Rutiner.....	23
5.2.2 Nytt socialt nätverk och stöd	24
6. Diskussion	25
6.1 Resultat i jämförelse med tidigare forskning	26
6.2 Resultat i relation till teoretiska ramverk	28
6.3 Vidare forskning och slutord.....	29
7. Referenslista	30
Bilaga 1 - Tidigare forskning	1
Bilaga 2 - Informationsbrev och samtyckesblankett	3
Bilaga 3 - Intervjuguide.....	4

1. Inledning

“Laubs och Sampsons forskning slår hål på myten ”en gång brottsling, alltid brottsling”. De visar att personer som kommer från liknande förhållanden med liknande egenskaper ändå kan utvecklas olika. Det är aldrig för sent.” (Jerzy Sarnecki, professor i kriminologi vid Stockholms universitet, Brottsförebyggande rådet 2011).

Tidigare kriminalitet är den bästa förutsägelsen för fortsatt brottslighet (Carlsson, 2014:14). Den forskning som idag finns kring frågor som berör hur brottsligheten skall minska utgörs till stora delar av undersökningar kring inträdet i brottslighet och vilka faktorer som förmått individen att börja begå brott. I denna studie kommer vi dock att fokusera på faktorer som ligger bakom att ett brottsligt beteende upphör. Capaldi et al. (2015:2) beskriver hur antisocialt beteende och brottslighet generellt ökar successivt under ungdomsåren men tenderar att avta i de senare ungdomsåren, när individen förväntas bli vuxen (ibid.).

Upphörande sker vanligtvis under, eller precis efter ungdomsårens slut (Laub och Sampson, 2001:6). I denna studie har vi valt att fokusera på berättelser från individer som har fyllt 18 år och deras subjektiva upplevelser kring upphörandeprocesser som sker i ung vuxen ålder.

Andelen personer som återfaller i brott har varit oförändrad under lång tid enligt Riksrevisionen´s (RiR) (2015:15) granskningsrapport om återfall i brott. Återfallsfrekvensen för de som dömts till fängelsestraff är cirka 70 procent (ibid.). En kriminell person kostar samhället i genomsnitt en miljon kronor per år. Har personen dessutom ett narkotikamissbruk, kostar han eller hon samhället minst två miljoner kronor per år. En individ som däremot lämnar ett liv av kriminalitet och de grupperingar som ett kriminellt liv medför, kan bespara samhället upp till 30 miljoner kronor i pengar och resurser (ibid:29).

Förutom de ovan nämnda samhällskostnaderna som brottsligheten orsakar, har den även andra direkta konsekvenser genom fysisk och psykisk åverkan på både individen som begår brott, dennes anhöriga samt eventuella brottsoffer. Brottsligheten leder till indirekta skador hos samhällsmedborgarna, genom känslor så som upplevd rädsla och otrygghet (Sarnecki, 2015:97). Laub och Sampson (2001:3) påpekar att mer uppmärksamhet bör riktas till upphörandet med brottslighet och beskriver en upphörandeprocess som något som sker över tid och som är beroende av situationella, sociala och individuella faktorer. Författarna menar att upphörandeprocesser generellt ser liknande ut, både när en individ har för avsikt att sluta

med brott och andra problembeteenden (ibid.) som exempelvis missbruk av alkohol eller narkotika.

Vi anser att en ökad förståelse kring faktorer som leder till ett upphörande med brottslighet samt de faktorer som leder till ett upprätthållande av en livsstil utan kriminalitet är av stor kriminologisk relevans. Laub och Sampson (2001:3) beskriver hur förståelsen för dessa typer av faktorer bör utgöra en huvudsaklig del i skapandet av interventioner för minskning av återfall i brott samt de faktorer som underlättar själva upphörandet (ibid.). Enligt RiR's (2015:16) granskningsrapport kan välfungerande insatser för att minska återfall i brott vara gynnsamma för samhällsekonomin utifrån ett långsiktigt perspektiv (ibid.), även den generellt upplevda tryggheten hos medborgarna kan gynnas av detta. Att kriminella individer avbryter sin brottskarriär är därmed fördelaktig för hela samhället.

Bushway et al. (2003:424) beskriver hur litteraturen kring upphörandet med brottsligt beteende i dagsläget är mindre omfattande än den som finns kring uppstarten samt frekvensen för pågående brottslighet (ibid.). Detta framhåller även Laub och Sampson (2001:1, 4) som menar att upphörandet av brottslighet är mindre studerat trots att den stora majoriteten av de som lever en kriminell livsstil i någon form slutar att begå brott samt att upphörandet är en stor del av individens kriminella karriär (ibid.).

Vidare beskriver Schroeder et al. (2007:192) en rådande konsensus inom kriminologi om att sambandet mellan bruk av droger och brottsligt beteende är fastställt (ibid.). Även Laub och Sampson (2001:12) samt Capaldi et al. (2015:1) menar att framträdande litteratur redogör för hur upphörandet med brottsligt beteende ofta är direkt sammankopplat med upphörandet av andra sorters problembeteenden, så som bruk av illegala droger eller alkoholmissbruk (ibid.). Faktorer som är kopplade till upphörandet med brottslighet beskrivs återkommande i litteraturen. Laub och Sampson (2001:2, 3) framhåller faktorerna, även kallade vändpunkter, som grunden i den forskning som gjorts och de beskrivs som skapandet av familj, en stadig sysselsättning samt den egna viljan hos individen. Författarna menar däremot att den forskning som finns kring ämnet inte är tillräcklig och de önskar fler studier för en ökad förståelse kring vad som underlättar upphörandet av brottsligt beteende för individen (ibid.). Ett exempel på ett ämne inom upphörandeprocessen som enligt Capaldi et al. (2015:1) vidare bör undersökas är avståndstagande från vänner med, enligt samhällsnormen, avvikande beteende även i vuxen ålder. Författarna menar att det finns för lite forskning kring avvikande vänners negativa påverkan på upphörandeprocesser som sker efter ungdomsårens slut (ibid.).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka subjektiva upplevelser av vilka faktorer som hos ett antal individer varit bidragande till ett upphörande av brottsligt beteende, samt de faktorer som enligt egna upplevelser leder till ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil.

Våra frågeställningar är, utifrån intervjupersonernas subjektiva upplevelser:

- Vilka faktorer påverkade individens upphörande med brott?
- Vilka faktorer möjliggör ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil?

1.2 Förklaring av begrepp

Nedanstående begrepp kan definieras på olika sätt, vi har i vår studie valt dessa definitioner med anledning av att de enligt vår bedömning, är de mest förekommande i den forskning och litteratur som vi tagit del av.

I denna studie kommer *brott* och *kriminalitet* att avse alla former av handlingar som stadgar straff i lagen och att ha en *kriminell livsstil* syftar till en livsstil där individen upprepade gånger bryter mot lagen, samt även i övrigt avviker från samhällsnormen. En *konventionell livsstil* innebär ett liv med normativa regler som kontinuerligt efterföljs. Hirschi (1969:291) beskriver normerna i samhället som delade av medborgarna. Att bryta mot normerna är alltså att agera i motsats till önskemål och förväntan av andra människor (ibid.). En konventionell livsstil är till skillnad från en kriminell livsstil, en livsstil där individen i huvudsak följer de normer och lagar som befästs i samhället.

Att *upphöra med brott* innebär att en individ lämnat kriminalitet och slutat begå brottsliga handlingar. Bushway et. al. (2003:423) beskriver hur begreppet *criminal desistance*, vilket vi översatt till upphörande med brott, syftar till termen om upphörande av att begå brott hos en eller flera personer som tidigare begått brott upprepade gånger. Detta innebär att personen inte återfaller i ett brottsligt beteende efter det att denne upphört med att begå brott (ibid.).

Begreppet *upphörandeprocess* definieras enligt Sampson och Laub (2001:10f) som en kausal process bestående av faktorer och omständigheter som stödjer upphörandet av brott.

Upphörandeprocessen ser olika ut för olika individer, varar under en längre tid och är beroende av situationella, sociala och individuella faktorer (ibid.). När upphörandeprocessen inte längre fungerar, är risken stor att individen återfaller i ett brottsligt beteende. Carlsson (2015:82f) beskriver svårigheten med att empiriskt skilja mellan ett upphörande och ett mer

tillfällig avbrott från brott. Detta gör att det istället talas om processer snarare än upphörande som någon specifik händelse (ibid.).

Missbruk avser all typ av bruk av alkohol eller andra droger som kontinuerligt påverkar individen och/eller dess omgivning negativt.

För att förklara begreppet *human agency*, tog vi hjälp av Carlssons (2014:24f) definition, vilken innebär att en individ har egen vilja och motivation, gör ett personligt val och agerar avsiktligt. Carlsson (ibid) förklarar begreppet som ett av de mest centrala och betydelsefulla när det kommer till att förklara individers upphörande med brottslighet.

Vändpunkter (turning points) beskrivs på ett, enligt oss, tydligt sätt av Sampson och Laub (2015:326) som framhåller vändpunkter som framträdande livshändelser och socialiseringsupplevelser som upplevs i vuxen ålder vilka kan påverka eller helt avbryta en individs brottsbana (ibid.). De vändpunkter som beskrivs i huvudsak är familjeskapande, stadigt arbete, militärtjänst samt områdesförändringar (Sampson och Laub, 2005:171).

1.3 Disposition

Inledningsvis presenteras tidigare forskning på områdena vändpunkter, studier kring upphörandeprocesser från brottsligt beteende samt missbruk i relation till kriminalitet. Därefter följer det teoretiska ramverket för studien med teorin *A general age-graded theory of crime* samt teorin om sociala band i fokus. Sedan följer ett avsnitt om vald metod för studien där avgränsningar och urval, metodologiska överväganden, datainsamling, analys samt etiska ställningstaganden diskuteras. I detta avsnitt presenteras även studiens intervjupersoner. Därefter presenteras studiens resultat uppdelat i två delavsnitt. Slutligen diskuteras resultatet i relation till frågeställningar, tidigare forskning och teori samt diskussion kring eventuell framtida forskning.

2. Tidigare forskning

Detta avsnitt är indelat i tre delar där vi redogör för de tre huvudområden som vi anser har varit centrala i den tidigare forskning som vi har tagit del av. Avsnittet inleds med en beskrivning av upphörande med brottslighet som en process, där vändpunkter har en central roll. Den andra delen i avsnittet utgörs av en presentation av forskning kring missbruk och bruk av droger i relation till upphörandeprocessen. Slutligen redogör vi för de upprätthållande faktorer som anses ha en viktig roll för att möjliggöra en mer konventionell livsstil för en individ med tidigare brottsligt beteende.

2.1 Upphörande som en process

Upphörande med brottsligt beteende bör inte betraktas som en specifik händelse i en individs liv utan bör istället beskrivas som en process som sker över tid (Laub och Sampson, 2001:3, 2005:71).

Nyckelfaktorer som verkar både för upptakt och fortsättning av upphörande med brottslighet kallas vändpunkter, Sampson och Laub (2015:326) beskriver dessa som framträdande livshändelser och socialiseringsupplevelser för individen. Vändpunkterna fungerar för att förändra riktningen av en befintlig brottsbana (ibid.) och är viktiga för att kunna upphöra med ett brottsligt beteende (Carlsson, 2014:80). Carlsson hävdar att dessa vändpunkter ofta uppstår utanför den kriminella karriären och kan utgöras av inträde i militärtjänst, en kärleksrelation, ett nytt arbete med mera. Dessa förändringar behöver inte vara vändpunkter i sig men kan bidra till förändringar av den egna självbilden och i motivationen. Dessa faktorer kan i sin tur skapa en inre vilja till att upphöra med brott (ibid.), så kallat human agency (ibid:24f). Laub och Sampson (2001:2) beskriver hur den egna viljan tillsammans med andra generellt erkända faktorer som familjebildning, militärtjänst och stabil arbetsituation, kan kopplas till upphörande med brottslighet i vuxen ålder (ibid.). Den egna viljan framhålls som grundläggande i de val som konstruerar den kriminellas fortsatta livsbana (ibid:47). Att bestämma sig för att ta avstånd ifrån en kriminell livsstil innebär en omprioritering av vad individen har för mål med sitt liv (ibid:3). Viljan som faktor, framhåller även Carlsson (2014:82f) som skillnaden mellan att ta en paus från brottslighet för att sedan återgå och att kunna ändra sin livsstil på lång sikt (ibid.).

Laub och Sampson (2001:37) betonar även upphörande med missbruksbeteende som en nyckelfaktor för att kunna avhålla sig från att begå brottsliga handlingar, upphörandeprocessen både när det gäller brotts- och missbruksbeteende är beroende av egen vilja (ibid.). Vi kommer att redogöra mer kring relationen mellan drogmissbruk och upphörande med brottsbeteendet i nästa del av detta avsnitt.

Capaldi et al. (2015:2) diskuterar även föräldraskap som en aspekt inom upphörandet som en process. Faderskap framhålls av författarna som en lika stark vändpunkt som äktenskap när det gäller upphörandet med brottsligt beteende. Att bli förälder är i sig en vändpunkt, där individen ser hur dennes val påverkar en annan, det vill säga barnet. Insikten kan resultera i ett tvärt avbrott med problembeteende inom till exempel drogbruk och brott. När individen sedan identifierar sig som förälder medföljer en starkare press på social konformitet som

inkluderar arbete och stabila relationer. Det konventionella livet fungerar inte i samröre med det kriminella vilket kan leda till ett avgörande vägval för individen (ibid.). Till detta kan man koppla Carlsson's (2014:84) diskussion kring skapandet av maskulinitet som aspekt i upphörandet som en process. Carlsson menar att den kriminelles förändring av uppfattningen kring vad maskulinitet är påverkar dennes möjligheter till att ändra livsstil. När ungdomar begår brott, kan detta fungera som ett skapande av maskulinitet i individens självbild. När personen sedan blir vuxen förväntas andra saker av denne från det konventionella samhället. Att gå ifrån en kriminell livsstil och träda in i en mer konventionell livsstil betyder att den maskulina mannen bör avstå från vissa slags aktiviteter, som brott, och istället förändra sina prioriteringar mot annan slags maskulinitet till att istället fokusera på skapandet av stabila relationer, föräldraskap samt försörjandet av en familj. Detta är prioriteringar som en "vuxen man" bör ha, enligt de normer och förväntningar som finns i det mer konventionella samhället (ibid:84f).

För att ytterligare understryka upphörandet som en process beskriver Sampson och Laub (2015:328) hur vändpunkter inte är statiska eller oföränderliga (ibid.). Även Carlsson (2014:80f) framhåller vikten av förståelse för komplexiteten i upphörandet som en process samt att en enskild vändpunkt generellt inte fungerar för att den kriminelle skall kunna upphöra med brottsligt beteende. En enskild vändpunkt är sällan tillräckligt framträdande på egen hand utan flertalet vändpunkter bör verka i samspel med varandra, framförallt om individen skall kunna upprätthålla en mer konventionell livsstil på lång sikt (ibid.). Faktorer som verkar för upprätthållande av en mer konventionell livsstil kommer att redogöras vidare i den sista delen av detta avsnitt.

Den komplexitet kring upphörandeprocessen som Carlsson (2014:80f) beskriver kretsar även kring hur vändpunkterna i sig påverkas av den sociala kontext som individen befinner sig i. De processer som sker i individens omgivning bör alltid tas i beaktan vid försök till förståelse för vändpunkternas inverkan på upphörandeprocessen (ibid.). Detta poängterar även Laub och Sampson (2001:37) då det beskriver tajming som ännu en viktig aspekt för att upphörandeprocessen skall fungera väl och leda mot en mer konventionell livsstil. Den sociala kontext som individen befinner sig i när en framträdande livshändelse sker, kan vara avgörande för om livshändelsen blir en vändpunkt ut ur kriminalitet eller inte (ibid.).

2.2 Missbruk i relation till upphörandeprocessen med brott

Inom kriminologisk forskning lever en tradition som framhåller sambandet mellan drogbruk och brottslighet (Schroeder et al., 2007:192, Laub och Sampson, 2001:12). Som beskrivet tidigare poängterar Laub och Sampson (2001:37) i sin studie att ett upphörande med missbruksbeteende är av avgörande betydelse för att individen skall kunna upphöra med brott (ibid.). Författarna framhåller hur upphörandeprocesser för både brottsligt beteende och missbruksbeteende ofta ser liknande ut. En vilja att upphöra med problembeteenden föregås ofta av en rad negativa konsekvenser av livsstilen så som svårigheter med hälsa, ekonomi eller olyckor, vilket får individens vilja gällande att skapa sig en mer konventionell vardag att växa sig starkare (ibid:34,36f). Viljan är alltså en nyckelfaktor för att lyckas i upphörandeprocessen även i avseendet med att upphöra med problembeteende som innefattar bruk av droger och på så sätt ändra riktning mot en mer konventionell livsstil (ibid:47).

Schroeder et al. (2007:193f) medger den inverkan som kontinuerligt höga alkoholintag har på benägenheten till att begå brott och där avhållsamhet ifrån högt intag av alkohol verkar avgörande för att upphörandeprocessen skall fungera. Samtidigt ser författarna den livsstil som medföljer användandet av illegala droger som mer komplicerande för upphörandeprocessen, än höga intag av alkohol (ibid.). Schroeder et al. (2007:205) visar att narkotikabruket har en stark korrelation med kriminell livsstil (ibid.). Narkotikabrukaren, och då främst de som har ett beroende, är i de flesta fall involverade i umgängen där brottsligt beteende är allmänt accepterat (ibid.). Det nära umgänget med andra personer som har ett narkotikamissbruk och en kriminell livsstil, skapas genom behovet av drogen. Umgänget och associationen med andra personer med avvikande livsstil leder även till en slags marginalisering, vilket i sin tur leder till ytterligare svårigheter med att bryta sin brottsbana och inleda en mer konventionell livsstil. Dessa svårigheter blir större när individen blir vuxen och får andra förväntningar på sig (ibid:196). Svårigheterna, och de dilemman som en viss marginalisering medför diskuteras även av Carlsson (2014:82f) som beskriver hur en vilja att upphöra med en kriminell livsstil ofta återföljs av försök till förändringar i värderingar samt försökt till att skapa sig en vardag där rutiner och social kontroll fungerar som ramverk (ibid.).

Marginaliseringsproblematiken och dess påverkan på upphörandeprocessen med brottslighet för individer som brukar narkotika betonas ytterligare av Schroeder et al. (2007:194f) som beskriver hur narkotikabruk på ett negativt sätt påverkar utvecklingen och upprätthållandet av sociala band i vuxen ålder. Narkotikabruk är inte kompatibelt med det ansvar som ställs på den vuxna människan, och de förväntningar som normsamhället har. Narkotikabruk leder

generellt till en försening av inträde på arbetsmarknaden och kan heller inte kombineras med de konventionella regler som finns kring föräldraskap. Författarna hävdar att ett uppbrott från det umgänge som narkotikabruk medför är avgörande för att de sociala banden till det konventionella samhället skall stärkas. Även ett upphörande med narkotikabruk och alkoholbruk är väsentligt för att upphörandeprocessen med brottslighet skall fungera (ibid.). Sampson och Laub (2005:171) framhåller tillika denna aspekt som viktig, de menar att en av de starkaste nycklarna till framgång i en upphörandeprocess när det gäller brottslighet är att kapa de band som finns till det umgänge individen haft i sitt kriminella liv (ibid.).

2.3 Upprätthållande faktorer

Upphörandet med brottsligt beteende är som beskrivet tidigare mer en process än en fråga om en specifik händelse. För att upphörandet skall fungera på lång sikt måste den kontinuerligt förnyas och vändpunkter bör utvecklas i samröre med andra faktorer som leder till ett upprätthållande av en icke kriminell livsstil (Sampson & Laub, 2005:171). Vändpunkter fungerar för att förändra livsförloppet i en riktning som leder till att individen uppnår en mer konventionell livsstil (ibid.). Sampson och Laub (2015:327) framhåller hur vändpunkter praktiskt kan fungera som upprätthållande faktorer i upphörandesprocessen och en förändring i livsförloppet även på lång sikt. Ett första steg kan vara upphörande av kontakt med det umgänge som individen hade under sin kriminella tid, i steg två skapas en ny situation där individen får möjlighet att utvecklas med hjälp av stöd från nya sociala nätverk eller organisationer. Det tredje steget bör ändra och strukturera olika rutinbundna aktiviteter och till sist bör individen arbeta inom situationer som ger möjlighet till en identitetsförändring. Stegen verkar inte alltid i samma ordning för alla, utan kan ske i olika faser av upphörandeprocessen (ibid.).

Capaldi et al. (2015:2f) diskuterar faderskap i samband med upprätthållande av en mer konventionell livsstil, då faderskap framhålls som en aspekt som kan fungera väl för upphörandeprocessen både på kort och på lång sikt (ibid.). En vändpunkt som kan bidra till upphörande med brottsligt beteende kan också verka för upprätthållandet av en mer konventionell livsstil på lång sikt och kan således ha två funktioner i upphörandeprocessen (Sampson och Laub, 2005:170), vilket är genomgående även för andra vändpunkter. Sampson och Laub (2015:328) beskriver hur investeringar i stabila relationer inte alltid görs på grund av en medveten vilja. Individen kan även omedvetet investera resurser och tid i sociala band till det konventionella samhället för att vid eftertanke redan ha allt för mycket att förlora för att återgå till ett liv i kriminalitet (ibid.). Schroeder et al.

(2007:201) framhåller hur en stabil och lycklig relation till sin partner är av vikt för att relationen som vändpunkt skall ha en positiv inverkan på upphörandeprocessen, även Laub och Sampson (2001:3) beskriver ett lyckligt äktenskap som en av framgångsfaktorerna i upprätthållandet av en mer konventionell livsstil (ibid.).

En förstärkning av de sociala banden till det konventionella samhället är enligt Sampson och Laub (2001:3) av största vikt för ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil utan brott eller bruk av droger skall fortgå. När individen skapar sin nya plattform för social kontroll genom exempelvis goda relationer och ett stabilt arbete kan en omvärdering av identiteten börja, de sociala banden förstärks genom att vändpunkter verkar i samspel vilket i sin tur bör leda till en förändring inom individens prioriteringar och mål i livet (ibid.).

3. Teoretiska ramverk

I studien används Sampson och Laub's, *A general age-graded theory of crime* samt Hirschi's teori om sociala band. Anledningen till att vi har valt *A general age-graded theory of crime* är att den har utvecklats för att fokusera på informell social kontroll som förändras under individens åldrande. Förändringen från ungdom till vuxen för enligt teorin med sig vändpunkter som i sin tur kan generera social kontroll. Teorikaparna fokuserar på samspelet mellan individens eget val att sluta med brottsligt beteende, vändpunkter i livet samt social kontroll genom förstärkning av sociala band. Vändpunkter har i tidigare forskning visat sig vara centrala för att kunna förklara upphörandet med kriminalitet.

Då syftet med vår studie är att fokusera på faktorer som leder till upphörande med brottslighet och vad som har bidragit till att intervjupersonerna återanpassats till samhället anser vi denna teori vara tillämplig. Teorin om sociala band fokuserar i sin tur på varför personer avhåller sig ifrån att begå brott. Då vi inte avser att förklara brottslighet i sig utan önskar undersöka faktorer som underlättar intervjupersonernas upphörande med brottsliga beteenden samt upprätthållande av en mer konventionell livsstil så anser vi att även teorin om sociala band är tillämplig.

3.1 A general age-graded theory of crime

Sampson och Laub (2005:168, 170) beskriver hur *A general age-graded theory of crime* fokuserar på den informella sociala kontroll som förändras fortlöpande under individens åldrande. Den förändring som sker vid övergången från ungdomsår till vuxenliv för med sig vändpunkter som antingen kan ha en positiv eller negativ inverkan på ett brottsligt beteende.

Vändpunkter i vuxenlivet är avgörande för att förstå förändringsprocessen som sker vid upphörande med brottsligt beteende (ibid.). Laub och Sampson (2001:4) menar att en upphörandeprocess för en tidigare kriminell fungerar genom ett samspel mellan individens egna val och en inre motivation (*human agency*), social kontroll samt olika element som underlättar avhållsamhet när det gäller brott eller andra problembeteenden, såsom alkohol och narkotikaanvändning (ibid.).

Sampson och Laub (2005:171) är tydliga med att upphörandet är en process mer än en händelse, processen för att individen skall kunna möjliggöra ett underhåll av avhållsamhet från brott måste konstant förnyas och de olika kontextuella nivåerna, där den individuella motivationen, situationen samt individens miljö hela tiden bör fungera i samspel.

Vändpunkterna fungerar för att i första hand få individen att lyckas sluta med att begå brottsliga handlingar. Den kriminella väljer att avstå från brottslighet med hjälp av införsel av vändpunkter och de fungerar sedan även som främjare för en långvarig avhållsamhet (ibid.).

3.2 Teorin om sociala band

Hirschi (1969:291, 289) beskriver hur styrkan i en individs sociala band till det konventionella samhället, som styrs av medborgarnas normer, i viss mån kan förutspå dennes benägenhet till att avstå ifrån att begå avvikande handlingar (ibid.). Teoriskaparen framhåller fyra element som vart och ett för sig, men även tillsammans bildar de sociala banden. Det första är *anknytning* till andra människor, och då främst föräldrar och vänner, där en stark sådan anknytning kan främja ett icke normbrytande beteende (ibid:291). Det andra elementet är *åtagande* där avhållsamheten från brottsligt beteende förklaras med hjälp av den tid och energi som en person har lagt in i aktiviteter så som skola, företag och rykte. Individen avstår mer sannolikt från normbrytande beteende om denne har mycket att förlora på att genomföra till exempel ett brott (ibid:292).

Det tredje elementet är *delaktighet* där involvering i rutinskapande och konventionella aktiviteter leder till att individen inte har tid eller möjlighet till en avvikande livsstil (ibid:293). Det fjärde elementet fokuserar kring individens egen tro på *moralisk riktighet*. Om individen av någon anledning inte får en tro på legitimiteten i ett normsamhälle blir det enklare för honom eller henne att bryta reglerna. Hirschi beskriver även att styrka i ett av de fyra elementen ofta leder till styrka i de andra. Han menar att personen som har en stark anknytning till föräldrar och vänner, med större sannolikhet investerar energi i konventionella aktiviteter och får en starkare tro på normerna i samhället (ibid:296).

Vi anser att ovanstående teorier tillsammans kan förklara orsaker till upphörande med brott samt faktorer som underlättar upprätthållandet av en mer konventionell livsstil.

4. Metod

För att kunna genomföra studien har en kvalitativ metod använts i form av semistrukturerade intervjuer. Bryman (2011:340f) menar att det centrala inom kvalitativa forskningsmetoder är strävan efter att få ta del av individers erfarenheter och egna tolkningar av ett fenomen (ibid.). Då syftet med studien är att undersöka individers subjektiva upplevelser, anser vi att en kvalitativ forskningsmetod var tillämplig. Att få en ökad förståelse av vilka faktorer som är avgörande vid upphörande av brottslighet samt vilka faktorer som bidrar till ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil är vad som varit centrala för studien. Som framgår av våra frågeställningar, finns det inte någon hypotes som ska testas, utan studien syftar till att undersöka intervjupersonernas egna upplevelser och tolkningar. Detta innebär att studiens ansats är induktiv, vilket enligt Bryman (2011:340f) innebär att teoretiska slutsatser kommer att baseras på intervjupersonernas berättelser.

Studiens vetenskapsteoretiska förhållningssätt är socialkonstruktivistiskt, vilket beskrivs av Bryman (2011:341) som ett förhållningssätt där samhället anses vara socialt konstruerat och sociala egenskaper är resultatet av ett samspel mellan individer och där kunskap är något som skapas genom interaktion med andra (ibid.). Vi har i denna studie försökt att se verkligheten som någonting föränderligt, där vi två tillsammans med intervjupersonen fungerar som medskapare till den kunskap som konstruerats genom studieprocessens gång.

4.1 Avgränsningar och urval

Målgruppen för denna studie är individer som är förhållandevis unga, före detta kriminella, som begått brottsliga handlingar under barndomen, ungdomstiden eller i vuxen ålder. Med barn-och ungdomstid avses alla åldrar under 18 år och gällande vuxen syftar vi på 18 år och äldre. Inga avgränsningar har gjorts kring vilken ålder intervjupersonen var i när upphörandet av brottslighet har skett, inte heller hur länge individerna ska ha varit fria från brottslighet vid intervjutillfället.

Detta val gjorde vi på grund av att studien syftar till att undersöka varför individerna upphört med brottslighet och inte avsett att besvara frågan huruvida dessa upphörandefaktorer varit beständiga under tid. Vi är medvetna om att vi inte med säkerhet kan veta om intervjupersonerna har upphört med brottsliga handlingar helt eller om de vid intervjutillfället

genomgick ett kortare avbrott i sin kriminella karriär eller om de för resten av sina liv kommer att leva en mer konventionell livsstil än den de hade under sina brottsaktiva år. Vi anser däremot att även individer som relativt nyligen enligt sig själva slutat begå brottsliga handlingar också tagit det inledande beslutet att upphöra med brottslighet och således arbetar aktivt för att upprätthålla en mer konventionell livsstil. På grund av detta anser vi att intervjupersonernas subjektiva upplevelser av deras upphörande med brott och upprätthållande av en mer konventionell livsstil är intressanta för att besvara syftet med studien.

På grund av den tidsbegränsning som rådde för genomförandet av studien valde vi ett bekvämlighetsurval, vilket enligt Bryman (2011:194ff) innebär att man som forskare helt enkelt får välja de intervjupersoner som finns tillgängliga. Ett sådant urval leder till att resultatet inte går att generalisera (ibid.), vilket diskuteras närmare under rubriken metodologiska överväganden. Bryman (2011:194ff) menar att ett bekvämlighetsurval är nödvändigt att använda vid situationer då man genom en tillfällighet får möjlighet att samla in data från intervjupersoner från en särskild population som är svåra att få kontakt med, en möjlighet som man som forskare egentligen inte anses ha råd att förbise (ibid.).

Vi kom i kontakt med intervjupersonerna via Unga KRIS (Unga Kriminellas revansch i Samhället). Syftet med Unga KRIS (www.ungakris.se) är att genom information, rådgivning samt opinionsbildande, arbeta både förebyggande och rehabiliterande för att minska missbruk och kriminalitet bland ungdomar. Unga Kris har en strävan att få ungdomar att inte testa den första drogen vilket görs exempelvis genom att öka medvetenhet om vilka konsekvenser droger och kriminalitet kan få för dem själva. Unga KRIS lokaler fungerar som en mötesplats för alla ungdomar mellan 13-25 år, även om de inte haft problem eller svårigheter med varken droger eller kriminalitet. Medlemmarnas utveckling till ”ansvarsfulla medborgare i samhället”, deras drogfrihet, personliga utveckling, sociala upprättelse och delaktighet i föreningslivet ska främjas genom verksamheten och dess aktiviteter (ibid.).

Anledningen till att vi kontaktade Unga KRIS var att vi ansåg oss kunna finna intervjupersoner med relevant bakgrund och att intervjuer med dem kunde fungera som underlag för att besvara syftet med studien.

4.2 Metodologiska överväganden

Valen av forskningsstrategi, metod och urval gör det för vår del omöjligt att generalisera resultaten som framkommit i studien. Dessa faktorer bidrar enligt Bryman (2011:51) till att

den *externa validiteten*, det vill säga överförbarheten, är av låg karaktär (ibid.). Vår studie syftar dock inte till att generalisera resultaten utan fokuserar på att undersöka individernas subjektiva upplevelser av upphörande med brottslighet samt vilka faktorer de anser bidragit till ett upprätthållande av brottslighet, något som endast kan göras genom att fråga dem. Därmed är den interna validiteten hög, då *intern validitet* enligt Bryman (2011:50f) handlar om i vilken utsträckning en studie undersöker det som den avser att undersöka (ibid.). Bryman menar att hög intern validitet också medför en högre trovärdighet för studien (ibid.). En kvantitativ metod skulle inte kunna fånga upp individernas subjektiva tolkningar och således inte besvara studiens frågeställningar. Ett annat kriterium som är av betydelse inom samhällsvetenskapliga undersökningar, är begreppet *reliabilitet*, det vill säga, tillförlitlighet. Enligt Bryman (2011:49) delas begreppet upp i intern och extern reliabilitet. Den *interna reliabiliteten* handlar om att fler forskare skall komma till samma slutsatser och tolkningar av datamaterialet, medan den *externa reliabiliteten* handlar om huruvida studien kan replikeras, det vill säga, upprepas och genomföras på nytt (ibid.).

Det är i detta fall möjligt att genomföra studien på nytt, men att utföra studien på samma sätt med andra intervjupersoner, skulle leda till andra svar på frågorna och resultaten skulle därigenom bli annorlunda. Anledning är att individer slutar med att begå brottsliga handlingar av olika anledningar, att varje upphörandeprocess är individuell och att urvalet inte är representativt. Vad gäller att öka den interna reliabiliteten så har åtgärder vidtagits av oss som forskare. Vi har bland annat båda deltagit vid alla intervjutillfällen, för att på bästa sätt kunna säkerställa liknande tolkningar av intervjupersonernas berättelser. Därefter har vi läst varandras transkriberingar och samtidigt lyssnat på inspelningarna av intervjuerna för att försäkra oss om att transkriberingarna skrivits så korrekt som möjligt. Efter det har vi på varsitt håll urskilt teman ur transkriberingarna och sedan har vi jämfört dessa med varandra. Det visade sig att våra tolkningar generellt sett var likartade, i de enstaka fall där vi inte tolkat transkriberingarna lika eller tagit upp ett särskilt tema som var relevant, skapades en gemensam definition av temat.

Valet av intervju som datainsamlingsmetod var förhållandevis enkelt med hänsyn till studien syfte samt frågeställningar då intervjun tillåts att röra sig i olika riktningar genom avvikelser från frågeschema eller intervjuguide vilket leder till att kunskap utifrån intervjupersonens subjektiva upplevelser främjas (ibid.). Vi har valt att använda oss av semistrukturerade intervjuer med hjälp av en intervjuguide. Enligt Bryman (2011:415) bör forskaren inför en semistrukturerad intervju ha en lista över förhållandevis specifika teman som skall beröras

under intervjun. Temana behöver i denna form inte följa någon specifik ordning vilket gör att intervjupersonen har frihet att utforma sina svar på sitt eget sätt (ibid.), detta då vi ville undvika de nackdelar som finns med strukturerade intervjuer. Bryman (2011:202) beskriver hur intervjuaren ofta påverkar intervjupersonen genom helt strukturerade intervjuer, även resultaten kan påverkas kraftigt då alla intervjupersoner får samma frågor i samma följd. Viktiga data kan på grund av dessa nackdelar gå förlorad (ibid.). Detta problem kan även uppstå vid en helt ostrukturerad intervju då intervjuaren, utan förutbestämda teman, kan missa väsentliga ämnen som behövs för att besvara intervjuens syfte. I och med detta valde vi den semistrukturerade intervjutypen.

Det faktum att vi läste studier på valt område innan genomförandet av de semistrukturerade intervjuerna är något som kan ha bidragit med en förståelse av fenomenet, vilket har påverkat de frågor som ställdes under intervjun. För att så lite som möjligt påverka intervjupersonerna i deras svar har vi försökt formulera frågorna så att de skulle vara så lite ledande som möjligt samt använt oss av öppna svarsalternativ.

4.3 Datainsamling

Samtliga intervjuer tog mellan 40 till 60 minuter och genomfördes i Unga KRIS egna lokaler på begäran av intervjupersonerna. Kvale och Brinkmann (2009:108) framhåller värdet av att planera en intervju innan den genomförs (ibid.). Vi sammanställde en intervjuguide inför intervjugenomförandet och samma intervjuguide användes till samtliga intervjuer. I intervjuguiden sammanställdes teman vi kunde följa och frågor som vi ville ha svar på. Kvale och Brinkmann (2009:144) beskriver fördelen med att en intervju inleds genom en så kallad orientering, vilket innebär att intervjuaren beskriver studiens syfte i sin helhet för intervjupersonen som även får information kring inspelningen samt annan information som kan vara bra för intervjupersonen att få ta del av innan intervjun börjar, exempelvis kring dennes rätt att inte svara på frågor eller möjligheten till att inte behöva få information inspelad. Intervjupersonen får även i detta läge chans att ställa eventuella frågor till intervjuaren. Detta sätt kan skapa en mer avslappnad situation vilket leder till att intervjupersonen uppmuntras till att dela relevant information, samt även dela sina egna synpunkter kring studien (ibid.). Vi valde att tillämpa detta förhållningssätt och förde ett inledande samtal med våra intervjupersoner för att undvika eventuella missförstånd samt underlätta för intervjupersonen att dela med sig av sina erfarenheter. Vi hade även med oss skriftlig information i form av begäran om ett informerat samtycke tillsammans med ett informationsbrev.

Vi valde att ha en huvudintervjuare vid varje intervjutillfälle, det vill säga, att en av oss var ansvarig för att föra intervjun framåt och att de frågor vi sedan tidigare fastställt skulle beröras. Den av oss som inte var huvudintervjuare satt med vid intervjun och lyssnade samt ställde eventuella följdfrågor. Genom att båda medverkade kunde sannolikt mer information registreras under intervjun och fler relevanta följdfrågor ställas.

Inför datainsamlingen reflekterade vi även över den maktaspekt som bör tas i beaktan när man använder sig av intervjuer som datainsamlingsmetod. Kvale och Brinkmann (2009:48ff) menar att en forskningsintervju inte bör betraktas som en helt öppen dialog mellan jämnliska parter. Den maktbalans som råder kan enkelt förbises i en forskningsintervju om man endast fokuserar på den nära personliga interaktionen och den öppna formen av förståelse som en intervjusituation kan skapa mellan intervjuaren och deltagaren. Maktobalansen behöver inte vara avsiktlig utan kan skapas i de strukturella positioner som finns i intervjun. En intervjuperson kan genom detta, mer eller mindre omedvetet beskriva händelser eller uttrycka åsikter som denne tror att intervjuaren vill höra (ibid.).

Då vi valt att undersöka intervjupersonernas egna subjektiva upplevelser av ett fenomen och även under intervjuernas genomförande försökt att vara tydliga med att det är information kring just intervjupersonens upplevelser som vi önskar, har vi försökt att undvika att intervjupersonerna skall anse sig ha mindre rätt än vi som intervjuare att uttala sig. Thomsson (2012:127) menar att en viktig del i en intervjusituation är att varken intervjuare eller intervjuperson skall tro att någon har tolkningsföreträde kring de frågor som ställs (ibid.), något vi försökt beakta under hela processen.

4.4 Analys

Intervjuerna spelades in och transkriberades därefter, vilket samtliga intervjupersoner samtyckt till. I transkriberingarna av det inspelade materialet skrevs inte pauser, hummanden eller stammanden ut om dessa inte ansågs som långa eller på annat sätt avvikande, då vår analysmetod fokuserar på meningen i det som sägs. Den metod som valts för att analysera intervjumaterialet är *meningskoncentrering*. Med hjälp av meningskoncentrering kan analys genomföras på komplexa intervjuer, genom att leta efter naturliga meningsenheter och utveckla dess huvudtema (Kvale & Brinkmann, 2009:222). Kvale och Brinkmann (2009:221) beskriver närmare denna som en metod där man sammanför intervjupersoners uttalanden till kortare formuleringar, vilket innebär att långa uttalanden pressas samman i kortare uttalanden, där huvudinnebörden i dessa uttalanden omformuleras i några få ord (ibid.).

Författarna (2009:221f) förklarar vidare att analysmetoden innefattar fem olika steg (ibid.). Det första steget är att läsa igenom de transkriberade intervjuerna i syfte att få en helhetskänsla avseende vad som sagts. Därefter fastställs de meningsenheter som kan anses vara naturliga i texten, det vill säga att framträdande huvudämnen i intervjupersonens berättelse slås fast. Sedan formuleras teman som dominerar en naturlig meningsenhet på ett så enkelt sätt som möjligt och uttalanden tematiseras utifrån intervjupersonens synvinkel utefter forskarens tolkning. Det fjärde steget är att analysera temana utifrån meningsenheterna i relation till studiens syfte. Det sista steget innebär att knyta intervjuernas centrala teman samman i en beskrivande utsaga (ibid:221f).

Vi efterföljde alla dessa steg i vår analys. De teman som framkom redogörs för under resultatavsnittet. Då vi tillsammans har genomfört denna studie valde vi att transkribera hälften av datamaterialet var, för att sedan läsa igenom allt datamaterial på egen hand. När vi ensamma hade kommit fram till de mest framträdande meningsenheterna, jämförde vi våra resultat och skapade därefter gemensamma meningsenheter och teman.

4.5 Etiska ställningstaganden

Beträffande forskning inom humaniora och samhällsvetenskap, där människor är forskningsobjekt, är det enligt Vetenskapsrådet (2004:5f) av särskild vikt att ta hänsyn till och följa forskningsetiska principer. Inom forskningen talas det om ett så kallat *individskyddskrav*, det vill säga ett krav på att individer som deltar i forskning inte får utsättas för varken psykisk eller fysisk skada, förödmjukelse eller kränkning (ibid.). Enligt Helgesson (2015:122) är det av största vikt att intervjupersoner inte utsätts för risken för skada eller att deras självständighet och personliga integritet inte respekteras (ibid.). Vetenskapsrådet (2004:5f) påpekar att individskyddskravet är den absoluta utgångspunkten för forskningsetiska överväganden och kravet kan preciseras i fyra generella huvudkrav på forskningen; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (ibid.).

Informationskravet har i denna studie uppfyllts genom att vi på ett tydligt sätt innan intervjuerna påbörjats, informerat intervjupersonerna om examensarbetets syfte, ämne samt vilka villkor som är aktuella gällande deras deltagande. Dessa villkor är att deltagandet är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan när som helst under intervjun. Intervjupersonerna har även fått information kring hur upplägget för examensarbetet ser ut samt på vilket sätt de data vi samlar in kommer att användas. *Samtyckeskravet* har uppfyllts genom att intervjupersonerna samtyckt och godkänt sin medverkan i studien, efter att ha fått

ovanstående information. Intervjupersonerna har skrivit under ett informerat samtycke. Vidare har intervjupersonerna fått information om att det de berättar i intervjun endast kommer att användas för forskning, vilket uppfyller *nyttjandekravet*. Slutligen har det fjärde kravet, konfidentialitetskravet, uppfyllts genom att intervjupersonerna har fått information om att vi som intervjuare har tystnadsplikt och att de ges största möjliga konfidentialitet.

Intervjupersonerna har informerats om att deras uppgifter blir avidentifierade och att vi kommer använda oss av fingerade namn, samt att vi inte kommer att uppge varken platser eller namn på personer som intervjupersonerna nämner. De har dessutom informerats om att inga personuppgifter förvarats i anslutning till intervjumaterialet och att både intervjuinspelningar och transkriberingar kommer att raderas när examensarbetet är färdigställt och godkänt.

4.6 Intervjupersoner

Intervjupersonerna började med att begå brottsliga handlingar mellan sju till tolv års ålder och upphörde att begå brottsliga handlingar mellan 19 och 30 års ålder. Alla de fyra intervjupersoner är män. Hur länge de varit fria från kriminalitet vid intervjutillfället varierar mellan sju månader upp till fyra år. Alla fyra uppger att de också har haft ett långvarigt drogmisbruk, vilket både innefattar alkohol och narkotika.

“George” är 18 år gammal och bor i en mellanstor stad. Han började begå brottsliga handlingar vid tio års ålder och slutade både med att begå brott samt att bruka alkohol och narkotika cirka sju månader innan intervjun genomfördes.

“Fredde” är 35 år gammal och bor i en mellanstor stad. Han började begå brottsliga handlingar vid sju års ålder. Fredde slutade bruka alkohol cirka ett och ett halvt år och narkotika cirka två och ett halvt år innan intervjugenomförandet. Förutom narkotikabruk slutade Fredde med kriminella handlingar ungefär fyra år innan dess att intervjun genomfördes.

“Elias” är 22 år gammal och bor i en mellanstor stad. Han började begå brottsliga handlingar vid tolv års ålder och slutade begå brott cirka nio månader innan dess att intervjun genomfördes. Vid ungefär samma tidpunkt slutade Elias även att bruka alkohol och narkotika.

“Manne” är 25 år gammal och bor i en mellanstor stad. Han började begå brottsliga handlingar vid åtta års ålder. Manne slutade bruka alkohol och narkotika cirka tre år innan

dess att intervjun genomfördes. Förutom narkotikabruk slutade Manne med kriminella handlingar cirka fyra år innan intervjugenomförandet.

5. Resultat

Intervjupersonernas berättelser visade i huvudsak liknande anledningar till varför de valde att upphöra med brottsligt beteende och vad som gjorde att de vid intervjuns genomförande klarar av att upprätthålla en mer konventionell livsstil. Utifrån intervjupersonernas berättelser framträder yttre och inre faktorer som i samspel påverkat intervjupersonernas upphörande med brottsligt beteende, samt vilka faktorer som möjliggjort ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil. I enlighet med detta är resultatavsnittet indelat i två delavsnitt. I citaten från intervjupersonerna, markeras utelämnande meningar med (...).

5.1 Yttre och inre faktorer som påverkade upphörandet med brottslighet

Det första delavsnittet innefattar subjektiva upplevelser av vilka faktorer som upplevs varit bidragande till beslutet av att upphöra med brottsligt beteende. Utifrån intervjupersonernas berättelser beskrivs upphörandeprocessen som ett samspel mellan inre och yttre faktorer. Förutom den egna viljan, som beskrivs som avgörande av de fyra intervjupersonerna, fanns även andra faktorer som motiverat dem att vilja upphöra med det kriminella livet.

5.1.1 Kärleksrelationer och föräldraskap

En yttre faktor som enligt intervjupersonerna varit central för att upphöra med brottsligt beteende är det faktum att två av dem blivit pappor. Alla fyra intervjupersoner växte upp utan fadersgestalt och hade pappor som missbrukade antingen alkohol och/eller narkotika. Relationen till deras pappor var enligt dem själva svag. Två av intervjupersonerna har uttryckt att föräldraskap har varit en av de mest centrala faktorer till upphörandet med brottslighet för dem. En av intervjupersonerna uttrycker hur önskan om att bli pappa har verkat för att upphöra med brottslighet.

Fredde, som inte har några barn, berättar hur gärna han en dag skulle vilja bli pappa och hur viktigt det är för honom att den dagen då han blir det, vara en närvarande pappa som inte har problem med missbruk av alkohol eller narkotika. Tanken på att kunna bli pappa och få skaffa familj är vad som fick honom att agera i sin strävan efter en mer konventionell livsstil.

Min önskan att bli pappa. (...) det som först och främst gjorde att jag började ta tag i saker och ting. För jag har alltid lovat mig själv att, tack vare att jag hade missbrukande pappa, att jag aldrig ska vara aktiv missbrukare om jag ska skaffa barn. Så, det var det som fick mig att börja agera, sen är det ju naturligtvis så att längs vägen så blir det ju

för en själv, att man gör det för att man inte vill vara i skiten och en av sidovinsterna kan bli att jag kan bli pappa. Men det var absolut de första tankarna, de var ju att få bli pappa. (Fredde)

Manne berättar om hur han fick en dotter när han var tjugo år. För honom var det viktigt att hans barn skulle få en annan uppväxt än vad han hade haft. Föräldraskapet för honom samt det krav som hans dåvarande flickvän ställde på honom var faktorer som tillsammans blev vändpunkten för honom att en gång för alla, sluta med den kriminella livsstilen.

Ja när jag var nitton... då träffade jag en kvinna (...) Och där sa jag till mig själv att mitt barn ska inte växa upp som jag gjort liksom och det var första gången som jag försökte ta tag i mitt problem... mitt missbruk, liksom så. Och det hade hon som krav att "ska du vara med på den här resan, då ska du hålla dig nykter och drogfri. (Manne)

Även Elias är inne på liknande tankar:

(...) Hon ställde ultimatum... "antingen är du med oss, eller så går du ut och gör ditt". Så jag valde familjen liksom, och jag blev förälder. (Elias)

Föräldraskapet ledde till ultimatum från intervjupersonernas kärlekspartners.

Intervjupersonerna redogör även för hur föräldraskapet och kärleksrelationen skapade inre krav på dem själva att möjliggöra en mer konventionell livsstil för sin, sin partner och deras gemensamma barns skull.

Centrala teman som identifierades i samband med diskussioner om de subjektiva upplevelserna kring vilka inre faktorer som har betydelse i relation till upphörandeprocessen är att bryta upp från den omgivning som främjar ett brottsligt beteende, att sluta med missbruk samt egen vilja och motivation.

5.1.2 Bryta upp från den omgivning som främjar brottsligt beteende

En viktig del för att ens kunna upphöra med brottsliga handlingar var enligt majoriteten av intervjupersonerna, att bryta upp från den omgivning de levde i när de hade ett brottsligt beteende. Alla fyra intervjupersoner flyttade till andra städer för att försöka skapa sig en ny plattform att stå på samt utgå ifrån. Fredde berättar om hur han en morgon bestämt sig för att dra från staden han bodde i, att det var dags att försöka lämna allting bakom sig och hur han sedan samma dag klippte sitt sim-kort till telefonen. Fredde menade att det var det enda sättet för honom att leva en mer konventionell livsstil.

För jag visste liksom att i den omgivningen som jag var i, så skulle jag aldrig kunna ta mig ur det. För typ hundra procent av de runt omkring mig, var aktiva missbrukare och kriminella, det var ju därför jag tog beslutet att flytta så pass många mil hit, för att kunna göra något åt det (...) klippte mitt SIM-kort och sådana grejer och man vet det att, det går inte, att ha kontakt med dem (...) Det är en risk. Och den risken är jag inte beredd att ta. Jag visste ju att det var det som krävdes. (Fredde)

Fredde fortsätter med att berätta om att han inte lyckades med att upphöra med brott och missbruk när han kom till den nya staden utan förklarar att han fortsatte ytterligare fem månader men att han sedan bestämde sig för att sluta, för att kunna leva det konventionella livet och att det valet var på grund av ren vilja.

Jag fortsatte ju i fem månader efter jag flyttade hit upp också, men sen så, "nu är det dags, nu måste jag börja göra någonting åt det här" och då valde jag ju själv, det var ingen som kom och sa att nu måste du, utan det var jag själv som valde... för jag ville leva livet liksom, inte bara se det passera förbi. (Fredde)

Betydelsen av ett socialt umgänge understryks även av Elias, som berättar hur han åkte tjugotals mil för att behandlas för sitt missbruk och hur han därefter, när han blivit drogfri, valde att åka hem direkt till sin hemstad. Elias berättar hur han skrev ut sig själv efter sju månaders behandling och att han då mådde riktigt bra, så bra som han inte mått på länge. Trots detta så gjorde han ett val att åka hem till sin hemstad, något som resulterade i ett återfall och på endast några timmar var han tillbaka i gamla rutiner igen.

(...) Sen skrev jag ut mig själv och åkte hem, och tänkte på direkt... (Elias)

I samband med detta fick Elias frågan hur det kom sig att han åkte hem och "tände på" direkt, det vill säga att han brukade narkotika så fort han åter befann sig i sin hemstad. Elias svarade att han gick tillbaka till det gamla livet och träffade gamla vänner som han umgicks med innan dess att han åkte på avgiftning och behandling, vilket var anledningen till att han genast "tände på". Valet att åka hem direkt efter behandling var dock något som Elias poängterade som det värsta han kunde gjort och att han inte var stark nog då att stå emot sin gamla livsstil.

(...) Jag gick till gammalt, gamla vänner. Såna här saker... den är stark våran sjukdom liksom (...) jag säger det till folk som sitter på behandling som jag har kontakt med, "åk inte hem, det är det värsta du kan göra." Det är mitt råd liksom, åk inte hem till hemstaden innan du är stark nog. (Elias)

Sammantaget är det enligt intervjupersonerna viktigt att ersätta det sociala nätverk som de hade under sin tid som brottsaktiva med ett nytt umgänge med individer som lever ett mer konventionellt liv. Umgänge med individer i kriminalitet och missbruk utgör en risk för att återfalla i brottsliga handlingar, som kan försvåra deras möjligheter till att upphöra. Intervjupersonerna menar att ett bra steg för att lyckas med upphörandeprocessen är att flytta till en annan stad för att skapa sig en ny plattform.

5.1.3 Sluta med alkohol- och narkotikamissbruk

Alla fyra intervjupersoner beskrev hur deras brottsliga beteende främjades av drogmissbruket och att brottsliga handlingar i huvudsak begicks på grund av det. Brottsligheten i samband

med missbruk medförde en inre rädsla, en känsla av att ständigt vara på tå. Dessutom ökade vetskapen kring det faktum att eventuellt inte överleva missbruket. Manne redogör för hur han vid ett tillfälle, vid slutet av missbruket hade blandat en ansevärd mängd narkotika och alkohol och somnat ute mitt i vintern. Han berättar hur han i nästa stund vaknar upp liggandes på intensivvården med sladdar och kablar runt omkring sig. För honom blev det här ett slags uppvaknande, för om han hade hittats trettio minuter senare, så hade han varit död idag.

(...) då kombinerade jag både alkohol och piller... så jag somnade ute i slutet av november och (...) det kom en kompis som hitta mig, och hade de hittat mig trettio minuter senare så hade jag varit död idag. Och jag vaknade upp på intensivvården... med slangar och kablar och... hela "billevitten". (Manne)

Den inre viljan till att sluta bruka alkohol och narkotika och på så sätt även sluta med brottsliga handlingar växte sig starkare ju mer viljan för att leva stärktes. Vilket även Fredde beskriver.

(...) så, nej för att åka fast och grejer, man var ju väldigt nojig, väldigt paranoid i slutet av mitt missbruk så, liksom "persiennpull" och kolla så att jag trodde att det var folk utanför hela tiden och så, nej det var väldigt kaotiskt på slutet, det var det. Sen höll jag ju på, jag var ju på väg att knarka ihjäl mig, det var verkligen på sista linan, var jag... Jag hade inte viljat se mig själv på kort, så som jag såg ut för jag var riktigt illa däran (...) Jag rökte mellan tjugofem till trettio spice om dagen och drack en back öl varje dag... (Fredde)

(...) Jag ser det så att om man hade fortsatt så hade man varit död inom fem år liksom. (Elias)

Upphörandet med brottsligt beteende är vanligtvis en direkt följd av att ta sig ur ett drogmissbruk. Alla fyra intervjupersoner slutade att missbruka droger till följd av samspel mellan egen vilja och yttre faktorer som exempelvis de eller liknande händelser som redogjorts för ovan. När missbruket upphörde fann ingen av intervjupersonerna någon specifik anledning till att fortsätta begå brottsliga handlingar. Samtliga genomgår behandling för sitt missbruk, hur behandlingsprocessen har sett ut är däremot ingenting som intervjupersonerna redogör för bortsett från två av dem som beskriver sin medverkan i Anonyma Alkoholister och Anonyma Narkomaner. Intervjupersonerna berättar dock hur de dagligen, arbetar aktivt för att avhålla sig från bruk av alkohol och narkotika.

(..) när jag får tuffa dagar i mitt tillfrisknande så är det dom bitarna jag lyfter fram och det är likadant med att jag går ju själv på AA-möten, jobbar med mig själv, jobbar i stegen... Umgås med nyktra, drogfria vänner och jag märker direkt när jag börjar slarva. (Manne)

För det är ju en färskvara som man håller på och pushar framåt hela tiden, sitt tillfrisknande helt enkelt. Så man får aldrig glömma av det, man måste i stort sett, dagligen jobba med det. (Fredde)

Sammantaget är det enligt intervjupersonerna viktigt att sluta med missbruket för att kunna upphöra med brottsliga handlingar, eftersom de brottsliga handlingarna i huvudsak begås för att försörja missbruket. Det är en stor inre faktor som är avgörande för steget in i det

konventionella livet. Att den egna viljan återigen är underliggande för att lyckas sluta och upprätthålla både nykterhet och avhållsamhet från ett brottsligt beteende.

5.1.4 Egen vilja och motivation

Intervjupersonerna redogör för hur viktigt och avgörande det var för dem att ha en inre drivkraft från sin egen vilja för att kunna motivera dem själva att ta steget till förändring i deras liv från den kriminella verklighet de levde i. De poängterar ett flertal gånger att viljan är den allra mest centrala faktorn för att ta det avgörande steget. Enligt vår tolkning menar de att oavsett vilket stöd som finns i individens omgivning, så måste valet komma inifrån, för att upphörande ska lyckas. Det handlar om att vilja för sin egen skull.

När de tankarna börjat komma hos en människa då är det lättare att göra en förändring. Men när man verkligen trivs hundra procent med det man sysslar med, då är det svårt att göra något (...) Men framför allt handlar det ju om vad man själv vill. Vill man inte, då är det svårt. Vill man, finns det en gnutta liksom vilja, då går det att göra någonting med det. Det var ju det liksom, det var de känslorna som gjorde att jag lyckades ta mig ur, det var liksom enbart för att jag själv ville. Annars hade det aldrig lyckats. (Fredde)

Ja alltså det var ju en stor del, men det var nog min vilja också liksom, jag var trött på skiten. (Elias)

(...) viljan måste liksom finnas inifrån. (Manne)

George diskuterar också, som de andra tre intervjupersonerna, hur han alltid haft en stark vilja och att det inte finns någonting som stoppar honom, om han själv vill göra något och att den egna viljan är vad som styr hans handlingar.

(..) jag har en stark vilja. Så om jag vill göra någonting så gör jag det. (George)

Men att det först när hans egen vilja om att inte leva i en kriminell livsstil framträdde som han förändrades på riktigt. George berättar att kontakten med en före detta kriminell på behandlingshemmet, som numera efter ett flertal år tillbaka, lever ett konventionellt liv, fick honom att öppna ögonen, tänka tankar han tidigare inte haft som sedan motiverade honom.

Han är min förebild. Första veckan jag träffade honom så satt vi och prata och vi klicka som in i helvete för vi har så mycket gemensamt, vårt förflutna. Han tog hand om mig (...) Han är typ min första riktiga vän (...) Så, jag älskar honom, jag började lyssna på honom. Såg att han kunde byta hela sin livsstil, sin attityd och sådär. Jag tänkte "vem fan e jag alltså, och inte kunna, jag vill också leva på ett bra sätt, jag vill inte frysa om vintrarna och stå ute och sälja liksom.. För att köpa skor, eller för att gå och äta. Jag vill inte ha det där livet liksom, jag vill ha ett ärligt liv.. Ett bra samvete. Så han, han var det. (George)

Kontakten med den tidigare kriminella blev för George en inspiration och gav honom en djupare förståelse kring att det faktiskt är möjligt att sluta med brott och drogbruk. Att det inte är för sent.

Sammantaget är inre faktorer som egen vilja och motivation avgörande för beslutet att upphöra med brottsligt beteende. Även om stöttning och hjälp från människor i intervjupersonernas liv samt andra händelser också påverkade dem starkt, betonar de att det inte hade varit möjligt utan att också ha en egen stark vilja och motivation till att sluta, att det är den faktorn som krävs för att ta steget närmare ett liv av konventionalitet.

Den inre viljan och motivationen i relation till de ovanstående faktorerna är förenade med varandra för att upphöra med brottslighet enligt intervjupersonerna. Dessa går hand i hand och kan inte beskrivas som enstaka vändpunkter.

5.2 Vilka faktorer möjliggör ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil

I detta delavsnitt redogörs de faktorer som enligt intervjupersonerna bidrar till ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil. Det innefattar hur intervjupersonerna lever idag och vad det är i deras vardag som bidrar till att inte återfalla i brottslighet. Alla fyra redogör för hur de dagligen arbetar aktivt med sig själva för att inte riskera att återgå till den tidigare kriminella livsstil de levt i. Centrala teman som identifierades i samband med det är rutiner, stöd och förstärkta sociala band genom ett socialt nätverk.

5.2.1 Rutiner

I upprätthållandet av en mer konventionell livsstil blir det viktigt för intervjupersonerna att ha fasta rutiner att följa dagligen, att ha någon form av sysselsättning för att både känna och skapa tillhörighet till det konventionella samhället. Sysselsättningen blir för intervjupersonerna viktig då det blir som ett substitut för de kriminella handlingar de tidigare ägnat sig åt i vardagen.

*Det viktigaste... Rutin. Har man inga rutiner, då är det fucked up, det är kört. Det är kört (...) Jag hade inga rutiner förut, eller, det va en rutin fast inte som idag. Idag har jag annat. Man vaknar, man tar bussen hit, duschar, äter, tar bussen någonstans, jobb. Typ... Gör samhällstjänst. Får ordning på sig själv lite... Tränar, det är en bra rutin.
(George)*

Rutiner, det är något jag behöver. Annars går det inte, för mig alltså, jag måste ha rutiner. (Elias)

(...) man måste ha rutiner i sin vardag, det är när man faller ifrån dem som det blir återfallsrisk, när man inte följer, eller har sina rutiner. (Fredde)

Sysselsättningen bidrar till möjligheten att komma ifrån rastlösheten, som tidigare varit ett tecken på eventuella återfall till brottsligt beteende, då vissa av intervjupersonerna redogjort för att de varit spänningssökande och har haft svårigheter med att vara sysslolösa.

Att ha rutiner är även, enligt intervjupersonerna, en viktig del i att inte återfalla i missbruk, vilket i sin tur har uttryckts vara en bidragande faktor till att inte återgå till brottslighet.

5.2.2 Nytt socialt nätverk och stöd

För att upprätthålla en mer konventionell livsstil, utan kriminalitet och droger, betonar intervjupersonerna att stöd från en omgivning, som beskrivs som ett socialt nätverk med nyktra individer som lever en livsstil utan brottslighet, är särskilt viktigt. För majoriteten av dem var det också viktigt att träffa andra individer som har liknande förflutet, individer som förstod vad de själva gick igenom och som de kunde dela erfarenheter med. Enligt intervjupersonerna var det extra viktigt att dessa tidigare kriminella också hade upphört med brottsligt beteende. Det nya sociala nätverket skapade en ny, mer konventionell gemenskap för dem.

Det är väl mycket härifrån (=KRIS- vår anmärkning), mycket stöd, alltså det är sådana personer liksom. Vi kan prata, dom ser på mig om jag mår dåligt liksom och jag ser på dom när dom inte mår så bra. (Elias)

(...) Om inte jag hade haft möjligheten att kliva in genom dörrarna där och träffa likasinnade som hade gått igenom exakt samma sak (...) kärleken därifrån är ju nästan allt. Så är det ju. Det går inte att förklara med ord liksom, vilket stöd och vilken hjälp man får där och likadant stegarbetet som man arbetar med, de tolv stegen, så det är en kombination med KRIS och de på behandlingen, gemenskapen, mina möten och stegarbetet... För jag behöver allting för att det ska funka. Slutar jag med någonting av det så, då börjar det liksom vackla så jag måste hela tiden hålla det upprätt och göra min del i det hela för att det ska funka. (Fredde)

Ett nytt socialt nätverk och att få engagera sig i självhjälpsorganisationer så som KRIS, AA och NA är en förutsättning för att upprätthålla den mer konventionella livsstilen. Dessa insatser uppfattas som hjälp och stöd för intervjupersonerna. Gemenskapen och tillhörigheten till en grupp blir central och stärker individernas egna självkänsla och uppfattning om sig själva. Kärleken de får från dessa grupper är något som, enligt deras upplevelse, dagligen stärker och motiverar dem till att aktivt arbeta med sig själva och sin återanpassning till det konventionella samhället. Individerna betonar starkt betydelsen av att ha Unga KRIS i sitt liv och redogör för den tacksamhet de känner gentemot organisationen.

Nu har jag ju ett stöd, Unga KRIS och mitt ex och min unge liksom (Elias)

Men idag så bor min dotter hemma hos mig på heltid. Så det är den största vinsten... och det är, när jag får tuffa dagar i mitt tillfrisknande så är det de bitarna jag lyfter fram och det är likadant med att jag går ju själv på AA-möten, jobbar med mig själv, jobbar i stegen... Umgås med nyktra, drogfria vänner och jag märker direkt när jag börjar slarva. (Manne)

Sammantaget så är rutiner, nytt socialt nätverk som ger stöd och kärlek samt upprätthållandet av att inte missbruka alkohol och narkotika de huvudsakliga yttre faktorer som bidrar till att kunna avhålla sig från brottsligt beteende. Dessa faktorer stärker den egna viljan och motiverar individerna till att dagligen aktivt arbeta med sig själva.

Resultatet av studien visar inga direkt anmärkningsvärda skillnader i faktorer som intervjupersonerna upplever som bidragande till upphörandet med brottsligt beteende samt upprätthållandet av en mer konventionell livsstil. Alla intervjupersoner har inte beskrivit exakt samma faktorer som bidragande men har till största del inte uttryckt någon specifik faktor som avskilt från de andra.

6. Diskussion

Syftet med studien var att undersöka subjektiva upplevelser av vilka faktorer som hos ett antal individer varit bidragande till ett upphörande av brottsligt beteende samt de faktorer som enligt deras egna upplevelser leder till ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil. I resultatet av studien framkom i huvudsak likheter kring varför intervjupersonerna upphört med att begå brottsliga handlingar och vilka faktorer som enligt de själva, möjliggör för dem att leva ett mer konventionellt liv och avhålla sig ifrån brottsliga handlingar.

Intervjupersonerna framhöll egen vilja som en huvudsaklig vändpunkt och betonade den egna motivationen som avgörande i steget de ansåg sig behöva ta, för att kunna leva en mer konventionell livsstil. För att kunna besvara våra frågeställningar på bästa sätt valde vi att i resultatavsnittet dela in de yttre och inre faktorer som framkom i olika teman, för att sedan även redogöra för vilka vändpunkter som fungerar som hjälp i upprätthållande av en mer konventionell livsstil.

Resultatet av vår studie påvisade att bryta upp med tidigare omgivning, sluta med drogmissbruk samt egen vilja var de mest framstående inre faktorerna, medan föräldraskap och kärleksrelation framkom som de mest tydliga yttre faktorerna för att upphöra med ett brottsligt beteende. Till sist har vår studie visat att rutiner, stöd och nytt socialt nätverk är faktorer som möjliggör en livsstil utan brottsligt beteende.

Den mest framträdande slutsats vi har dragit genom våra resultat är att ett samspel av inre och yttre faktorer i princip är avgörande för att kunna upphöra med brottsligt beteende och upprätthålla en mer konventionell livsstil, det vill säga att upphörandeprocessen är framgångsrik.

6.1 Resultat i jämförelse med tidigare forskning

Ett av de mest framträdande resultaten från vår studie av subjektiva upplevelser av vilka inre faktorer som bidrar till ett upphörande med brottsligt beteende var att egen vilja, drivkraft och motivation fungerar avgörande för att upphörandeprocessen skall vara framgångsrik. I likhet med detta beskriver Laub och Sampson (2001:3) vikten av att individen bestämmer sig för att ta avstånd från en livsstil som innefattar brott. När individen har bestämt sig kan denne även omprioritera sina mål i livet (ibid.). Egen vilja utgör grunden för vilken riktning individens fortsatta livsbana skall ha (ibid:47), vilket även resultatet av vår studie visar, då intervjupersonerna beskriver hur viktigt det är med att själv vilja sluta begå brott och att viljan är grundläggande i deras handlingar.

Sampson och Laub (2015:326) beskriver vändpunkter som framträdande livshändelser för individen samt hur dessa är avgörande för en upphörandeprocess (ibid.). De yttre faktorer som framkommit som bidragande till upphörande med brottsligt beteende i vår studie kan även de beskrivas som sådana framträdande livshändelser. Vändpunkterna beskrivs som viktiga för att som individ kunna sluta begå brottsliga handlingar (Carlsson, 2014:80, Laub och Sampson, 2001:37). De huvudsakliga vändpunkter som beskrivs av Laub och Sampson (2001:3) är ett bra äktenskap, ett stabilt arbete, samt militärtjänst (ibid.). I en senare studie beskriver författarna (2015:327) även hur byte av omgivning är en viktig vändpunkt för att öka möjligheten att kunna sluta begå brott (ibid.). Skillnaden på om vändpunkterna skall fungera på lång sikt eller inte beror enligt våra resultat på den egna viljan och motivationen, det Carlsson (2014:82f) beskriver som *human agency* (ibid.). Inträde i militärtjänst var inte en aspekt som våra intervjupersoner berörde under sina berättelser. Detta tyder på en viss skillnad mellan resultatet från vår studie och den tidigare forskning som vi valt att redogöra för. Inte heller stabil anställning eller giftermål diskuterades som viktiga faktorer för intervjupersonernas upphörande med brottsligt beteende, däremot framkom vikten av sysselsättning, såsom engagemang och delaktighet i självhjälpsorganisationer samt rutiner i vardagen som viktiga delar i att upprätthålla en mer konventionell livsstil. Våra resultat visar även att ultimatum ställda från kärlekspartner och relationen i sig fungerade som vändpunkter i intervjupersonernas upphörande med brott, även om giftermål inte stod i fokus som avgörande faktor.

Sampson och Laub (2015:327) beskriver hur strukturella vändpunkter kan fungera praktiskt för att upphörandeprocessen skall vara framgångsrik även på lång sikt. Dessa strukturella vändpunkter är situationer som möjliggör för individen att ta avstånd från tidigare liv, där

brottslighet varit en central del, och skapa sig en slags plattform där han eller hon kan utvecklas med hjälp av stöd och viss övervakning. Även struktur och rutin skall skapas och utrymme för identitetsförändring för individen (ibid.). Att bryta med tidigare umgänge och byta miljö är en faktor för både upphörande med brott och upprätthållande av en mer konventionell livsstil, enligt våra intervjupersoner. I relation till detta visar även våra resultat hur viktigt stöd av ett nytt socialt nätverk är för att individen skall kunna avhålla sig från ett brottsligt beteende. Föräldraskapet beskrivs av Capaldi et al. (2015:2f) som en vändpunkt som skapar förväntningar på mognad hos individen, detta gör att föräldraskapet generellt endast fungerar i samröre med en konventionell livsstil (ibid.). Våra resultat visar hur föräldraskapet verkar som en viktig vändpunkt i upphörande med brottslighet då tre av fyra intervjupersoner beskrev hur önskan om en bra framtid för deras barn fungerade som motivation till att skapa en ny plattform och sluta begå brott och missbruka droger.

En huvudsaklig aspekt inom tidigare forskning kring vändpunkter i relation till upphörandeprocessen gällande brottslighet är bruk av alkohol och narkotika. Som beskrivet tidigare påpekar Laub och Sampson (2001:37) att upphörande med missbruksbeteende är av avgörande betydelse för att individen i sin tur skall kunna upphöra med brottsligt beteende (ibid.). Även Schroeder et al. (2007:205) poängterar att drogbruket har ett starkt samband med en kriminell livsstil (ibid.). Detta går att koppla till det intervjupersonerna berättar gällande det faktum att det har varit avgörande för dem att sluta bruka droger för upphörandet med brottsligt beteende och upprätthållande av en mer konventionell livsstil. Schroeder et al. (2007:194) diskuterar en skillnad mellan alkohol- och narkotikabrukets inverkan på upphörandeprocessen för individer som skall sluta med brottsligt beteende (ibid.). Resultaten från vår studie visar inga tecken på upplevda skillnader mellan alkohol i jämförelse med narkotika.

Upphörande med brottsligt beteende bör inte ses som en specifik händelse utan mer som en pågående process (Sampson och Laub, 2001:3, 2005:71, Carlsson, 2014:80f). Detta konstaterande får stöd av vårt resultat då våra intervjupersoner inte beskriver någon utmärkande företeelse som fått dem att upphöra med brott. Intervjupersonerna diskuterar istället hur de dagligen arbetar aktivt för att upprätthålla en mer konventionell livsstil genom att inte begå brott och bruka droger. Sampson och Laub (2005:171) beskriver just detta, då de poängterar att processen i vilken individen skall avhålla sig från brottsligt beteende konstant måste förnyas för att den skall fungera väl. Den individuella motivationen och individens

sociala omgivning bör ständigt fungera i samspel och vändpunkterna har en central roll i denna kontextuella samverkan (ibid.).

6.2 Resultat i relation till teoretiska ramverk

Sampson och Laub (2005:166) menar i linje med teorin, *A general age-graded theory of crime* att samverkan mellan strukturerade rutiner, meningsfull sysselsättning, social kontroll och egen vilja, det vill säga *human agency* är grundläggande faktorer för att avhålla sig från brottsligt beteende (ibid.). Ju starkare anknytning individen har till stabil sysselsättning och äktenskap ju starkare social kontroll skapas i dennes omgivning (ibid:169). Författarna beskriver hur en upphörandeprocess med att begå brott innefattar individens eget val, i samröre med social kontext och struktur i omgivning (ibid.), individen fungerar som en aktiv deltagare även i att skapa vändpunkter.

De individuella handlingarna bör verka inom en social struktur och på så sätt producera och upprätthålla beteendeförändringar (ibid:180). Resultaten som framkommit i vår studie visar att samspel mellan inre och yttre faktorer är av största vikt för att ett upphörande skall fungera även på lång sikt. Intervjupersonerna framhåller sin egen vilja, drivkraft och motivation som central i upphörandeprocessen men menar även att avhållandet inte skulle fungera utan bland annat rutiner och stöd från andra med liknande bakgrund. Detta understryker Sampson och Laub (2005:180) som poängterar att varken vilja, *human agency*, eller social kontroll fungerar självständigt utan att de är beroende av varandra för att upphörandeprocessen inte skall misslyckas (ibid.).

Hirschi (1969:291) menar att en individ med starka sociala band till ett konventionellt samhälle och konventionella personer är mindre benägen att begå avvikande och brottsliga handlingar (ibid:296). Enligt studiens resultat är en förstärkning av de sociala banden, utefter hur Hirschi (1969) själv beskriver dem, avgörande för ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil. De sociala band som är mest framträdande i studiens resultat är anknytning, åtagande samt delaktighet. Anknytningstemat framträder i intervjupersonernas berättelser kring vikten av stöd från- och relationer till sitt nya sociala nätverk. När det gäller åtagande så berättar intervjupersonerna om sina investeringar i form av tid och resurser som lagts på eget mående och egen utveckling. De beskriver hur de varken vill svika sig själva, sina barn eller de nya vänner de fått på vägen emot en mer konventionell livsstil. Två av intervjupersonerna beskriver även de investeringar de gjort i samhället genom deras

långvariga och djupa engagemang i Unga KRIS, vilket kan anses vara en aktivitet vilket samtliga intervjupersoner i olika grad är delaktiga i.

Två av intervjupersonerna förklarar även hur självhjälpsorganisationerna Anonyma alkoholister (AA) samt Anonyma narkomaner (NA) tar upp stor del av deras tid då de kontinuerligt medverkar i möten och arbetar aktivt med sig själva och sina rutiner, vilka är centrala delar i AA och NA. Deras delaktighet i dessa olika självhjälpsorganisationer är central i det rutinskapande de genomför för att upprätthålla en mer konventionell livsstil. Det sista sociala bandet, övertygelse om att tro på samhällets lagar och dess legitimitet, framkom inte i någon specifik utsträckning under intervjuernas genomförande. Däremot beskriver majoriteten av intervjupersonerna hur de vid intervjutillfället anser sig vara laglydiga medborgare.

6.3 Vidare forskning och slutord

Vi har i jämförelse med kvantitativa studier, funnit förhållandevis få kvalitativa studier på området i allmänhet. För att få mer och djupare kunskap om den subjektiva upplevelsen av upphörande med brott och de faktorer som möjliggör upprätthållande av en mer konventionell livsstil krävs det att ämnet fortsatt studeras, även genom kvalitativ forskning. Den kvantitativa forskningen på området i allmänhet leder inte i samma utsträckning till insikter kring de mer djupgående processer i upphörandet med brott eller upprätthållandet av en mer konventionell livsstil. Att studera dessa processer mer kvalitativt kan bidra till en ökad förståelse och kunskap kring fenomenet.

Datamaterialet för vår studie baseras enbart på intervjuer med manliga intervjupersoner. Det är i likhet med de flesta tidigare studier vi funnit kring ämnet. Mer forskning med före detta kvinnliga kriminella som intervjupersoner kan leda till en djupare förståelse för vilka faktorer som, utifrån ett kvinnligt perspektiv, är av vikt för upphörande med brott och upprätthållande av en mer konventionell livsstil.

I enlighet med Kvale och Brinkman (2009:70) ser vi på de intervjuer som genomförts som produktionsplatser där vi tillsammans med intervjupersonen skapar kunskap genom frågor och svar (ibid.). Vi är medvetna om att den förkunskap som vi har inom ämnet kriminologi påverkat de resultat som framkommit i vår studie. Samtidigt anser vi att studiens resultat är användbara på vägen mot ökad förståelse kring upphörande med brott samt upprätthållande av en mer konventionell livsstil i vuxen ålder.

7. Referenslista

- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber
- Bushway, S. D., Brame, R., & Paternoster, R. (2003). *Examining the prevalence of criminal desistance*. *Criminology*, 41(2), 423-448
- Carlsson, C. (2014). *Continuities and changes in criminal careers*. Doktorsavhandling. Stockholms Universitet, Kriminologiska Institutionen.
- Capaldi, D. M., Kerr, D. C. R., Eddy, J. M. och Tiberio, S.S. (2015). Understanding Persistence and Desistance in Crime and Risk Behaviors in Adulthood: Implications for Theory and Prevention. *The Official Journal of The Society For Prevention Research*, 1-9. doi: 10.1007/s11121-015-0609-0.
- Helgesson, G. (2015). *Forskningsetik*. Lund: Studentlitteratur
- Hirschi, T. (1969). "A Control Theory of Delinquency". I Williams, F. P. och McShane, M. D. (red.) *Criminology Theory: Selected Classic Readings* (sidor 289-301) Cincinnati: Anderson Publishing
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Laub, J. H. & Sampson, R. J. (2001). Understanding desistance from crime. *Chicago Journals*, 28, 1-69
- Riksrevisionen (2015). *Återfall i brott – hur kan samhällets samlade resurser användas bättre?* Stockholm: Riksdagens internttryckeri
- Sampson, R. J. & Laub, J. H. (2005). "A general age-graded theory of crime: Lessons learned and the future of life-course criminology" I Farrington, D. P. (red.). *Integrated and Developmental Theories of Offending. Advances in Criminological Theory* (sidor 165-181). New Brunswick: Transaction Publishers.
- Sampson, R.J & Laub, J. H. (2015). "Turning Points and the Future of Life-Course Criminology: Reflections on the 1986 Criminal Careers Report. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 53(3), 321-335. doi: 10.1177/0022427815616992
- Sarnecki, J. (2015). *Introduktion till kriminologi. Straff och prevention*. Lund: Studentlitteratur.

Schroeder, R. D., Giordano, P. C. & Cernkovich, S. A. (2007). Drug use and desistance processes. *Criminology*, 45(1), 191-222.

Thomsson, H. (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2004). *Forskningsetiska principer inom humanistisksamhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet

Bilaga 1 - Tidigare forskning

Nedan följer en redogörelse kring den tidigare forskning som vi har hänvisat till i vår studie. Vi valde att söka studier som publicerats år 2000 eller senare. Fyra studier som vi har valt är enligt sökportalen Discovery, peer reviewed. Den femte tidigare forskning som vi hänvisar till är en avhandlingsserie, publicerad år 2014.

Anledningen till att vi valde följande studier var på grund av att vi ansåg dem vara relativt nypublicerade samt ha relevant innehåll för utförande av vår studie. Sökorden som vi använde utvecklades succesivt, och valdes utefter specifika forskare eller nyckelord och begrepp som vi ansåg vara tillämpliga i relation till vår studie.

Peer review innebär en sakkunnig granskning av forskare som är kunniga inom det forskningsfält som en ansökan eller studie handlar om. Det främsta bedömningskriteriet av vetenskapsrådets användning av peer review, är vetenskaplig kvalitet (www.vr.se).

Årsbegränsning: Publicerad år 2000 eller senare.

Sökportal: Discovery. Databas: SwePub

Sökord: Continuities and Changes in Criminal Careers, antal träffar 78 st.

Avhandlingsseriens namn: *“Continuities and changes in Criminal careers”*

Författare: Christoffer Carlsson, 2014 by Stockholm University.

Distributör: Department of Criminology, Stockholm University

Årsbegränsning: Publicerad år 2000 eller senare.

Sökportal: Discovery. Databas: Social Sciences Citation Index

Sökord: Drug Use and Desistance process, antal träffar 65 st.

Studiens namn: *“Drug Use and desistance processes”*

Författare: Ryan D. Schroeder, Peggy C. Giordano och Stephen A. Cernkovich 2007.

Årsbegränsning: Publicerad år 2000 eller senare.

Sökportal: Discovery. Databas: PsycINFO

Sökord: Sampson Laub, antal träffar 320 st.

Studiens namn: *“Turning points and the future of Life-Course Criminology”*

Författare: John H. Laub och Robert J. Sampson, 2015.

Årsbegränsning: Publicerad år 2000 eller senare.

Sökportal: Discovery. Databas: JSTOR

Sökord: Desistance from crime, antal träffar 1 822 st.

Studiens namn: *“Understanding desistance from crime”*

Författare: John H. Laub och Robert J. Sampson, 2001.

Årsbegränsning: Publicerad år 2000 eller senare.

Sökportal: Discovery. Databas: PsycINFO

Sökord: persistence and desistance in crime, antal träffar 143.

Studiens namn: *“Understanding persistence and desistance in crime and risk behaviors in adulthood: Implications for theory and prevention”*

Författare: Deborah M. Capaldi, David C. R. Kerr, J. Mark. Eddy och Stacey S. Tiberio, 2015.

Bilaga 2 - Informationsbrev och samtyckesblankett

Högskolan i Gävle

Akademin för hälsa och arbetsliv

Kandidatprogram i utredningskriminologi

Gävle 13 april 2016

Hej,

Vi heter Maja Wattberg och Sandra Forsberg och vi läser vår sista termin på kandidatprogrammet i utredningskriminologi vid högskolan i Gävle. Vi skriver nu vårt examensarbete som handlar om faktorer som bidragit till att unga vuxna upphört med ett brottsligt beteende samt även bidrar till upprätthållandet av ett mer konventionellt liv.

Syftet med studien är att undersöka subjektiva upplevelser av vilka faktorer som varit bidragande till ett upphörande av brottsligt beteende, samt de faktorer som enligt egna upplevelser leder till ett upprätthållande av en mer konventionell livsstil.

Som ett led i vår datainsamling behöver vi nu komma i kontakt med personer med erfarenheter som kan hjälpa oss att besvara vårt syfte och har av den anledningen kontaktat Dig. Vår förhoppning är att Du eller någon annan person över 18 år inom Unga KRIS har möjlighet och intresse att ställa upp på en intervju. Intervjun beräknas pågå i 45-60 minuter och vår förhoppning är att den skall kunna genomföras någon gång under vecka 16 eller början på vecka 17.

Intervjun kommer att spelas in och därefter kommer vi att skriva ut den, detta för att inte gå miste om viktig information. De utskrivna intervjuerna kommer att läsas av oss och eventuellt av vår examinator. När uppsatsen är godkänd kommer inspelningen av intervjun och intervjuutskriften att raderas. Medverkan i intervjun är frivillig och Du har rätt att avbryta deltagandet när som helst under intervjuens gång. Du har också rätt att avböja frågor som Du inte vill svara på. I båda fall utan att skäl behöver anges. I det färdiga arbetet kommer det inte att framgå vem som har sagt vad, detta för att så långt som möjligt säkerställa Din anonymitet. När examensarbetet är godkänt kommer Du, om Du vill, få ett exemplar.

Vi kommer att kontakta Dig under vecka 15 eller början av vecka 16 för att diskutera Din medverkan, och om intresse finns, boka tid för intervju. Kontakta oss gärna vid eventuella frågor.

Med vänliga hälsningar, Maja Wattberg och Sandra Forsberg.

Bilaga 3 - Intervjuguide

Muntlig presentation av oss och om studien. Vi presenterar oss själva, studiens ämne och syfte. Vi informerar intervjupersonen om att namn på personer och platser kommer att ändras för att öka dennes anonymitet. Vi informerar om att intervjun kommer att spelas in och frågar intervjupersonen om detta är okej, samt informerar om att inspelningen av intervjun samt transkriberingen av den kommer att raderas när vi fått godkänt på vårt examensarbete. Vi informerar intervjupersonen om att denne har rätt att när som helst avbryta intervjun eller välja att inte besvara en fråga.

Bakgrund

- Hur gammal är du?
- Berätta om din uppväxt?
 - Beskriv familjeförhållanden under din uppväxt
 - Beskriv boendesituation
 - Hur gick det i skolan? Trivdes du?
 - Vad gjorde du på din fritid?

Vägen in kriminalitet

(Eventuella följdfrågor, ifall det inte tas upp):

- Vad är kriminalitet respektive icke-kriminalitet för dig?
- Hur gammal var du när du begick ditt första brott?
- Beskriv hur situationen såg ut när du begick ditt första brott.
 - Vilka var med?
- Begick du fler brott efter det? Vad upplever du var anledning till att du fortsatte med brott?
 - Fördelar/nackdelar?
- Visste din omgivning om att du begick brott? Hur upplever du att de reagerade på att du begick brott?

- Hur såg du på lagar och regler när du var brottsaktiv?

Vägen ut från kriminalitet

(Eventuella följdfrågor, ifall det inte tas upp):

- Vad var det enligt din egen upplevelse som fick dig att vilja sluta med att begå brott?
 - Slutade du tvärt eller var det en process.
 - Hur gick det till? Var det någon specifik händelse? Berätta
 - När var det? Hur gammal var du?
- Har du haft något stöd av någon eller några för att sluta med brotten? I så fall vilka?

Idag och framtiden

(Eventuella följdfrågor, ifall det inte tas upp):

- Hur tycker du att du har förändrats från dess att du begick brott till idag? På vilket sätt har du förändrats?
- Hur ser du på lagar och regler idag? Hur ser du på poliser?
- Vilka faktorer upplever du gör att du idag inte återfaller i brott?
- Vad upplever du skulle kunna få dig att återfall i brott idag?

Är det något mer du vill berätta för oss?